

Barabás, a szegedi iskolateremtő

Gumicsizma, overall, ugyanakkor mindig makulátlanul tiszta fehér ing és nyakkendő. Talán ezzel jellemezhetnénk leginkább az éppen 90 éve született Barabás Zoltánt, aki 1993 óta sajnos már nincs közöttünk. Ugyanakkor változatlanul hat az a szellemiség a szegedi Gabonakutató Nonprofit Közhasznú Kft.-ben, amit ő teremtett ott meg, s amire kollégái, utódai azóta is nagyrészt támaszkodnak. A születésnap adott alkalmat arra, hogy az intézet, a munkatársak, a kollégák, a barátok, a tisztelők és a család is megemlékezzen az elhunyt cirok- és búzanemesítőről, az MTA egykori akadémikusáról.

A kutatóintézeti ünnepségen Bóna Lajos jelenlegi ügyvezető igazgató és Dudits Dénes akadémikus felváltva elnökölt. A tanácskozáson részt vett Kristóf Ákos (FM), aki igyekezett a kutatóintézeteket érintő szervezeti és egyéb változásokról beszélni. Szeged kapcsán elhangzott, hogy a GKI-nak érezni a múltját és a jövőjét is. A jövője akkor lehet megnyugtatóan rendezett, ha látjuk, hogy milyen feladatokat old meg ez az intézmény a magyar agráriumban, hozzátevé, hogy mindezt egyetlen fillér központi támogatás nélkül, saját erőből kigazdálkodva teszi meg. Reménykeltő lehet a jövőre nézve az is, hogy a 70 kormányzati háttérintézmény átszervezése nagy valószínűséggel nem érinti a társasági formában működő cégeket. A szaktárca ezt a kutatóintézetet nem marginális helynek tekinti, hanem hosszabb időn keresztül számol vele.

Barabás Zoltánt minden méltatója superlatívuszokkal illette. Dudits Dénes azokról a figyelemreméltó dolgokról szólt, amelyek a 90 éve született tudóst kiemelték még a jók közül is. Kandidátusi értekezését 1959-ben védte meg, s mint ilyen, az cikkésített formában megjelent a NATURE-ben. Történt mindez akkor, amikor Magyarországon még szinte minden Liszenko-Micsurin gondolatvilága szerint alakult.

Ez is mutatja, hogy nem tartozott a kurzust követők közé, volt véleménye, s emellett a végtelenségig kiállt.

A szakmai és emberi méltatás az egykor volt közvetlen kollégákra maradt. Elsőként Matúz János emlékezett főként azokra az eredményekre, amelyeket Szegeden megalapozott és haláláig, 1993-ig végrehajtott, irányított. Feltétlen említést érdemel, hogy Európában Barabás Zoltán állította elő elsőként a hibrid cirkot, amivel megteremtette a faj meghonosításának feltételét. A szemes cirokok közül a HYBAR 242-es, a HYBAR 456-os és a REMÉNY fémjelzi munkásságát, a HYBAR 301-es pedig szudáni fűként ért el meghatározó sikereket. Szintén mérföldkőnek

számít az a munkája, amikor egy mutációs lépésben a tetraploid *Triticum carthlicum* búzában előállította az emeletes kalászkájú formát, ami hozzájárult a búza fajtatahárok megváltoztatásához.

A búzanemesítésben nem csak szervező és vezető volt, hanem tevékeny kutató is. Ezt a munkát 1969–1990 között végezte, és 18 aestivum búza, valamint 3 durum búza fémjelzi. A búzák között az ő ötlete volt és meg is valósította, hogy az állami elismertség mellett szabadalmi oltalmat is szerezzen egy-egy fajtának. Még egy érdekesség: az első szabadalommal védett szegedi búzafajta a GK Kincső volt (1983). Az az ötlet is tőle származott, hogy az egyes fajtaikat ne számmal különítsék el egymástól, hanem jellegzetes neveket lássák el.

A nemesítés és annak irányítása mellett kiemelkedő alkotott a szakmai publikációk terén is. A GKI angol nyelvű szaklapját 1973-ban alapította és haláláig szerkesztette is. Több mint 60 országban jelenik meg, ma már az Akadémiai Kiadó gondozásában. Idehaza százánál több publikációt közölt és tartott szakmai előadásokat. Főszerkesztője volt az 1985-

ben megjelent A cirok és a szudáni fű című könyvnek, majd az ő szerkesztésében jelent meg A búzatermesztés kézikönyve. Ennek alaposságáról és korszerűségéről az évek során jelen írás szerzője is gyakran meggyőződhetett. A szakkönyvek közé tartozik A hibrid szemes cirok, valamint A búzanemesítési eredmények: problémák, perspektívák is.

Barabás Zoltán előretérítő, az újat, a sikeres akaró kutató és nemesítő volt. Szegeden új nemesítési eljárásokat dolgozott ki. A hideg kezelés helyett a kemovernalizációt vezette be, míg a szántóföldi rezisztencia és tolerancia vizsgálatára a Center Pivot módszert alkalmazta. A nagy szakmai felkészültséget igénylő hibrid növényfajta előállítására bevezette a markergének és a hiánymutatók felhasználását a nemesítésben.

Szolgálati találmánya 1988-ból a hibridek előállításának elvi és módszertani kérdéseinek kidolgozása. Az öntermékenyülő növények hibrid és mutációs nemesítéséből doktorált 1980-ban, majd 1985-ben az MTA levelező tagjává választották. A tudományos közéletnek és az oktatásnak aktív, néha irányító résztvevője volt. Akadémikussága mellett tanított a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen, a Szegedi Akadémiai Bizottság alelnökeként is tevékenykedett. Ő volt a Mezőgazdasági Biológiai Központ Tudományos Tanácsának egyáltalán nem díszelnöke, de említhetjük az Eucariát, az Assinselt, ahol tagként működött közre. Tudományos munkáját számos díjjal ismerték el. Így megkapta az Akadémiai díjat, az Állami díjat, a Fleischmann Rudolf-díjat, Szeged város Pro Urbe díját és a Baross László-emlékérmet is.

AVAR LÁSZLÓ

Barabás Zoltánt tudományos munkássága alapján méltatta Falusi János, emberi nagyságát is fel-emlegette Purnhauser László. Pauk János arra figyelmeztetett, hogy Barabás Zoltán egyaránt mestere volt az esztétikának, legyen szó a szellemi dolgokról, vagy arról, ha a gazdákkal a gumicsizma szintjén kellett valamit megbeszélni. Furcsa és megtisztelő volt hallani Jenes Barnabást, a NAIK főigazgatóját. Ő Barabás Zoltán lányának férje, neki közvetlen munkatársa és édesapja halála után rövid ideig potapja volt.

